

Tættere på læserne

Fem casestudier af dansk miljøjournalistik fra 1997 til 2005

MARK ØRSTEN

Inden for de sidste ti til femten år er medierne i stadig højere grad blevet placeret i centrum, når det gælder kampen om at sætte den politiske dagsorden (Hjarvard 1995 & 1999, Pedersen m.fl. 2000, Lund 2002, Togeby m.fl. 2003, Ørsten 2004). Det gælder også inden for miljøpolitikken. Studier af miljøjournalistik peger dog på, at dette forhold langt fra er uproblematisk (Sjöberg 1989, Hansen (red.) 1993, Pierre 1996, Kitzinger & Reilly 1997, Haglind 2000, Pedersen m.fl. 2000, Lund 2002, Major & Atwood 2004, Poulsen 2004). Især de komplekse årsagssammenhænge bag miljøproblemer udfordrer den journalistiske nyhedsform, der på grund af pladmangel, deadline m.m. kræver, at artikler følger et bestemt nyhedsformat, som igen nødvendiggør en skarp afgrænsning i forhold til for eksempel antallet af mulige vinkler og kilder. Ifølge studier af miljøjournalistik kan dette føre til en overdreven dramatisering af miljøproblemer i medierne (Sjöberg 1989, Pierre 1996, Pedersen m.fl. 2000, Poulsen 2004). Andre studier hæfter sig ved, at miljøproblemer diskuteres som enkeltstående hændelser frem for i en større samfundsmæssig kontekst (Pierre 1996, Haglind 2000, Pedersen m.fl. 2000). Internationale studier, ikke mindst britiske, hæfter sig ved miljøorganisationers, primært Greenpeaces, muligheder for at præge miljøjournalistikken og dermed den miljøpolitiske dagsorden (Hansen (red.) 1993, Anderson 1991 & 2003), mens atter andre studier fremhæver eksperterens dominerende rolle som kilder til definitionen af miljøproblemer (Hansen 1991, Mormont & Dasnoy 1995, Ihlen 1999, Horst & Lolk 2000, Danielson 2002, Poulsen 2004).

I denne artikel diskuteres udviklingen i dansk miljøjournalistik i årene 1997-2003 via en analyse af mediernes dækning af fem udvalgte miljøemner: Drikkevand, drivhuseffekt, vandmiljø, GMO og truede dyrearter¹. Fokus for analysen vil især være føl-

gende spørgsmål: Hvordan har miljøjournalistikken forandret sig fra 1997 til 2003? Dominerer bestemte kildertyper miljøjournalistikken? Er miljøjournalistik præget af (over)dramatisering, når det gælder præsentationen af miljøproblemer? Hvordan oplever medier og kilder selv deres arbejdsbetingelser og samspil?

Teoretisk afsæt

I sin diskussion af risikosamfundet fremhæver Beck (1997) medierne som en privilegeret aktør i den samfundsmæssige definition og diskussion af risici. Ifølge Cottle (1998) tilskriver Beck (1997) medierne følgende tre funktioner i risikosamfundet: medierne bidrager til: a) den sociale *konstruktion* af risiko, b) den sociale *diskussion* af risiko og c) den sociale *kritik* af risiko. Alt dette kommer til udtryk i "*definitionskampe om risicienes omfang, grad og intensitet*" (Beck 1997: 63). Becks syn på medierne forbliver dog teoretisk uklart ifølge Cottle (1998). Medierne er ikke neutrale arenaer for risikodefinition/-kommunikation, som det flere steder forekommer hos Beck. Derfor ses medierne i denne artikel som én samlet politisk institution, kaldet nyhedsinstitutionen (Allern 2001, Lund 2002, Ørsten 2005), der er præget af bestemte vaner, normer og rutiner (herunder rent kommercielle interesser), og som indgår i bestemte typer af relationer med samfundets andre institutioner, herunder ikke mindst politikere og eksperter. Med fokus på nyhedsinstitutionen lægges op til et konstruktivistisk syn på miljørisicienes mediefremtræden. Det vigtigste i en sådan tilgang er ikke at bestemme, hvem der har *ret* i de forskellige typer af definitionskampe, men at underkaste selve definitionskampene en nærmere analyse (jf. Lidskog m.fl. 1997: 99, Horst & Lolk 2000). Hvem har adgang til at deltage i definitionskampene, som de finder sted i medierne

og hvordan konstrueres forskellige typer af emner på nyhedsinstitutionens dagsorden.

Miljøet i medierne

Ifølge oversigtsartikler af Hansen (1991), Hansen (red.) (1993) og Reis (1999) kan mediernes dækning af miljøproblemer tentativt deles ind i fire faser:

1969-1979 – stofområdet får sit store gennembrud og konsolideres².

1980-1987 – stofområdet nedprioriteres³.

1988-1995 – stofområdet revitaliseres.

1996-200? – stofområdet oplever sin anden nedprioriteringsperiode⁴.

Ifølge det hidtil mest omfattende skandinaviske studie af Pierre (1996) kan den svenske miljøjournalistik deles ind i tre faser: Den spejlende miljøjournalistik (1961-1969), den kritiske miljøjournalistik (1970-1990) og den populariserede miljøjournalistik (1991-1994). Især de to seneste faser er værd at fremhæve. Den kritiske miljøjournalistik er således ifølge Pierre (1996: 286) kendetegnet ved ”*en ökad uppmärksamhet för miljöfrågorna i nyhetsändningarna.*” I perioden 1970 til 1990 sker en ”*successiv ekologisering av miljödiskursen i nyhetsbevakningen. Detta innebar bla. att man, i enlighet med den ekologiske grundsynen, framställde miljöproblemen som globale katastrofhot. Miljöstillståndet beskrevs genomgående som akut (...). Larmrapporterna duggede tätt och hade et oerhört negativt budskab.*”

De væsentligste træk ved udviklingen er ifølge Pierre, at den kritiske miljøjournalistik er under forandring til fordel for den populariserede miljøjournalistik. Denne ’nye’ miljøjournalistik er blandt andet kendetegnet ved: ”*att journalistikken blev allt mer benägen at skildra problembilden på miljöområdet som betydligt mer diffus, oklar og komplicerad än man tidligare gjort* (Pierre 1996: 329). Den populariserede miljøjournalistik lægger desuden mere vægt på et mere individuelt ansvar for miljøets tilstand samt på en større tillid til ny teknik som løsningen på visse typer af miljøproblemer. Skønt den kritiske miljøjournalistik stadig findes i medierne, ifølge Pierre, skulle den moderne miljøjournalistik være mere positiv og i højere grad rettet mod forbrugernes hverdagsproblemer.

De fem cases

Der er udvalgt følgende fem miljøproblemer til analysen: Drivhuseffekt, drikkevand, vandmiljø, truede

dyrearter og GMO (genmodificerede organismer). Drivhuseffekten er udvalgt på baggrund af såvel problemets fremtrædende rolle i miljødebatten som problemets globale karakter. For eksempel peger såvel Hansen (1993) som Pierre (1996) på, at miljøproblemerne, med drivhuseffekten som det mest fremtrædende eksempel, er blevet mere internationale/globalt. Emnerne vandmiljø og drikkevand er derimod udvalgt som eksempler på miljøproblemer, der er tæt knyttet til dansk politik og danske forhold via de omfattende vandmiljøplaner fra 1987 og fremefter. Casen ’drikkevand’ relaterer sig til kvaliteten af grundvandet, mens ’vandmiljø’ relaterer sig til vandkvaliteten i søer, åer, vandløb samt indre danske farvande. GMO er udvalgt som et eksempel på et nyt miljøproblem. Ihlen (1999: 39) kalder i sin analyse GMO for halvfemsernes ’modevidenskab’ og fremhæver, at den norske debat på dette område gik ’friskt’ til i 1997. Casen ’truede dyrearter’ kan betragtes som et ’gammeldags’ miljøproblem. Med dette skal forstås, at Jensen (1996) definerer moderne miljøproblemer som forureningsproblemer, der indgår i et større problemkompleks, som er knyttet tæt sammen med industriel vækst og udviklingen af velfærdssamfundet, mens miljødebatten frem til 1960’erne mere tog udgangspunkt i en debat om beskyttelse af naturværdier for eksempel dyrearter.

Fordelen ved en analyse, der inkluderer både et tidsperspektiv og flere casestudier, er, som også Ritzinger og Reilly fremhæver (1997: 345), at tidsperspektivet giver mulighed for at undersøge emnernes udvikling på dagsordenen. Mediernes aktualitetskrav kan i kraft af enkelte begivenheder sætte visse emner højt op på dagsordenen, men betyder det, at de samme emner også bliver ’hængende’ på dagsordenen over tid? At inddrage flere cases i analysen giver mulighed for at sammenligne på tværs og derved undgå at generalisere på baggrund af begrænsede data. Desuden giver en analyse af flere cases mulighed for at undersøge, hvorvidt miljøorganisationer og andre kildeaktører har større eller mindre succes fra case til case.

Metodiske overvejelser

Analysen bygger på en kvantitativ indholdsanalyse med visse kvalitative præg. Fordelen ved denne metode er, at den giver både et systematisk kvantitativt overblik over det samlede datamateriale og gør det muligt at gå i dybden med henblik på at afdække præcis, hvordan forskellige miljømæssige problemer og sammenhænge artikuleres i et repræsentativt udvalg af de analyserede artikler. Historisk har indholdsanalysen vægget de kvantitative aspekter (fx

Berelson 1952), mens nyere forskning i højere grad vægter en kombination af de to metoder, se fx Hansen (1998), Haglund (2000), Hjarvard, Kristensen & Ørsten (2004), Ørsten (2004). Da indholdsanalyse som metode ikke i sig selv giver nogle råd om, hvordan fortolkningen af kodningens resultater kan ske, er det vigtigt, at indholdsanalysen ikke foretages i et teoretisk tomrum. I denne analyse udgøres fortolkningsrammen af den allerede præsenterede teori om nyhedsinstitutionens rolle i risikokommunikation.

Udvælgelse af analyseenheder

Artikler og notiser, der danner baggrund for denne analyse, er alle udvalgt på baggrund af daglige presseudklip fra Miljøministeriet. De udvalgte klip dækker årene 1997, 2000 og 2003. Af hvert år er kodet seks måneders dækning. Månederne er udvalgt, så de strækker sig over hele året for at tage hensyn til evt. sæsonbestemte problemers dækning i aviserne. Følgende måneder er derfor udvalgt af hvert år: Februar og marts, juli og august, oktober og november.

Interview

Den overvejende kvantitative indholdsanalyse suppleres med kvalitative interview med aktørerne i miljøjournalistikken jf. Hansen red. (1993), hvor netop kombinationen af indholdsanalyse og interview med journalister og kilder fremhæves som absolut nødvendige, hvis man ønsker en dybere forståelse af miljøjournalistikens karakteristika. De udvalgte aktører til interview er journalister og redaktører, miljøorganisationer samt repræsentanter for myndigheder. Interviewene er gennemført som semi-strukturerede interview foretaget efter en interviewguide. Interviewguiden indeholdt en række grundspørgsmål til alle deltagere, men blev desuden udbygget med mere specifikke spørgsmål i forhold til de enkelte aktører. Alle interview blev optaget på bånd og derefter skrevet ud.

Resultater

Redaktionernes syn på miljøstoffet

Skønt medierne som nævnt tildeles en central rolle i kommunikationen af miljøproblemer, sker det ofte uden en større forståelse af, hvad medierne kan, og hvordan medierne i praksis fungerer. For at kvalificere debatten om mediernes dækning af miljøet bliver det derfor i første omgang nødvendigt at undersøge, hvordan medierne selv forholder sig til miljø-

stoffet, og hvilke tanker journalister og redaktører har gjort sig om dækningen af dette komplekse stofområde.

De fleste af de adspurgte journalister og redaktører ved de fire undersøgte aviser – *Jyllands-Posten*, *Berlingske Tidende*, *Politiken* og *Information* – giver udtryk for, at miljøstoffet stadig har høj prioritet på redaktionerne. Enkelte taler endda om, at der er sket en revitalisering af især den politiske del af miljøstoffet. Dette siges at skyldes dels regeringsskiftet i 2001, dels den meget intensive debat, der er fulgt, siden lektor Bjørn Lomborg og hans 'skeptiske' tilgang til miljøtænkningen blev kendt, og Institut for Miljøvurdering blev oprettet. Samtidig påpeger flere af de adspurgte dog også, at miljøstoffet – især den klassiske, overvejende kritiske miljødækning (miljø forstået som forurening) – er blevet nedprioriteret. Dette er sandsynligvis tydeligst på *Berlingske Tidende*, der i modsætning til de øvrige aviser har gennemgået en omfattende forandring i sit journalistiske fokus med udgangspunkt i det, avisen kalder Tættere på Læserne (TPL). TPL, der blev iværksat efter omfattende forarbejde på *Berlingske Tidende* i november 2003, er enkelt sagt et forsøg på overalt i avisens journalistik at lade 'læserne bestemme', således at avisens journalistik – i form af emner der vælges, og måden disse emner fortolkes eller vinkles på – er bevidst målrettet en særlig gruppe kernelæsere, fortrinsvis unge, velhavende, individorienterede, moderne og ubekymrede. Som indlandsredaktør Jette Holm formulerer det:

Noget af det, der er enormt vigtigt for os, er, at miljøjournalistik skal være noget, der berører læserne og deres hverdag. Miljøjournalistikken skal være mere brugeragtig. Journalistikken i det hele taget er under forandring. De fleste har fundet ud af, at det ikke nytter noget at skrive til eksperter eller politikere.

Men *Berlingske Tidende* er langt fra alene om lade miljøjournalistikken forandre i forsøget på at komme 'tættere på læserne' ved eksempelvis at sørge for, at de ofte abstrakte og teknisk svære miljøemner bliver gjort konkrete og læsere. Miljøjournalist på *Jyllands-Posten*, Lars From, siger, at ét af de "absolut vigtigste" miljøemner netop er natur, eller mere præcist "miljø man kan opleve" som for eksempel vind og vejr, netop fordi det er stof, der formodes at interessere læserne, og der "kan mærkes", og så er det konkret i forhold til andre miljøemner:

Om morgenen, når jeg står op, så tænker jeg: Hvordan er vejret i dag? [...] Vind og vejr er enormt spændende og interessant for alles velbefindende, og så kommer man hurtigt over i klima og klima-

forandringer, og jeg synes, at det er meget vigtigt. Klima er vigtigt. Natur er vigtig. Natur – så fælder vi træerne, genopretning af åer. Natur på den måde, som betyder noget for alle. Natur man kan mærke. Det gør det vedkommende. Det er noget, der interesserer, noget, der betyder noget.

På *Politiken* siger indlandsredaktør Jacob Svendsen:

Vi har haft en [...] ambition, som vi har forsøgt at gennemføre: Det er at dække miljøet som en oplevelse, miljøet som noget der kan bruges, miljøet set fra et brugerperspektiv – hvad enten det er at gå tur i skoven eller bruge vand eller bruge strøm eller bruge trafik. Vi vil ikke kun tage udgangspunkt i ideologier, der har været nemme at tage udgangspunkt i, og som vi skal holde fast i, men miljødækningen skal også tage udgangspunkt i miljø som noget, vi bruger, noget, vi kan forholde os til [...] Vi bruger natur, vi bruger miljø, betaler til miljøet. Får vi så nok for pengene? Det ligner lidt forbrugsstof. Jeg tror, det er den måde, det bliver interessant for læserne på.

En videreudvikling af samme tendens – der samstemmende beskrives af redaktører og journalister fra de tre store omnibusaviser, men ikke *Information* – er en forskydning i miljøjournalistikken, således at i hvert fald en del af fokus flyttes fra miljø beskrevet i en kritisk og problematisk kontekst – miljø som problem/trussel – til miljø som oplevelse. Ambitionen er her en 'gladere', mindre bekymret og positiv beskrivelse af natur og de oplevelser, naturen kan give. Den slags artikler kan handle om skov, natur, naturparker samt historier om dyr, gerne dyr med blød pels, men i denne kontekst som regel dyr, der har det godt. Indlandsredaktør på *Berlingske Tidende* Jette Holm siger:

... Man kan sige, vi vægter nok også at have en positiv indgang [til miljøstoffet] ... Vi er ikke så glade for skrækscenarier, du ved 'miljøbomber truer'. Det diskuterer vi meget, når der er sager, hvor der er et eller andet, der 'truer'. Det er ikke sådan, at vi skal ignorere det, når der virkelig er noget foruroligende forurening eller sådan noget, men vore læsere, de vil ikke have sådan noget, skrækscenarier og frygten for det nye. Det lader vi *Politiken* om ...

Disse forskydninger i retning af flere journalistiske historier om miljø som natur og oplevelse, gerne oplevet positivt, afspejler efter de udspurgtes opfattelse to forhold. Dels, som det allerede er nævnt, at det er avisernes ambition – igen med *Information* som undtagelse – at lave stof, der er tættere på læserne, og som opfattes som 'news you can use'.

Dels, om end i mindre grad, en ambition om at lave flere positive eller glade historier. Blandt de adspurgte mærkes en tydelig træthed, om end den er med varierende styrke blandt de tre store aviser – for igen er *Information* undtagelsen – over den 'gammeldags' miljøjournalist, der af de adspurgte huskes eller opleves som negativ i vidt omfang og ofte præget af samme fortolkning og vinkling: Miljøet har det skidt.

Det øgede fokus på positive miljøhistorier og historier, der opleves som læsnerære, skyldes altså både træthed over de negative historier, og en blandt redaktører og journalister kraftig fornemmelse af, at læserne (også) er trætte af 'alt det negative'. Både *Berlingske Tidende* og *Jyllands-Posten*, der beskriver sig selv som borgerlige aviser, men også *Politiken*, fremhæver tydeligt, at det i dag er en selvstændig og vigtig journalistisk ambition for de tre blade at forandre miljødækningen, således at den ikke 'kun' overvejende er negativ, men langt mere nuanceret og med den direkte udtalte ambition at bringe historier, der gør op med 'myten' – når det er en myte – at miljøet har det skidt. Flere af de adspurgte på *Jyllands-Posten* og *Berlingske Tidende* fremhæver således samstemmende, at en 'god miljøhistorie' netop er en historie, der gør op med myten om, at miljøet er truet, fx at drikkevandet er forurennet. På *Information* fremhæves det modsat, at en 'god miljøhistorie' (stadig) er en historie om et svært løseligt miljøproblem. *Politiken* placerer sig i midten af de to synspunkter, dog med den tilføjelse, at det er en ambition på *Politiken* at bevæge sig væk fra den (ensidigt) bekymrede dækning til netop at lægge vægt på flere naturhistorier og flere historier, der, som på *Berlingske Tidende* og *Jyllands-Posten*, gør op med 'myterne', når det er relevant.

Dette har også ført til en ændring i kildebrugen, først og fremmest ved at miljøorganisationerne bruges mindre og på en anden måde. De bruges ikke længere som 'sandhedsvidner' i artikler, men er reduceret til normale kildeaktører i artikler, hvor de får lov til at kommentere en sag eller en problematik, journalisten selv har opdyrket i kraft af andre kilder. Miljøorganisationerne er således, ifølge journalister og redaktører, sjældent primære kilder, men højst sekundære kilder, og deres troværdighed opleves også som mindre end før.

Miljøstoffet i de fire aviser

Indholdsanalyser af *Politiken*, *Berlingske Tidende*, *Jyllands-Posten* og *Information* er som nævnt indledningsvist foretaget i tre udvalgte nedslagsår: 1997, 2000 og 2003. Alle artikler og notitser om de

fem udvalgte miljøemner er blevet kodet i seks måneder af hvert år. Samlet set giver dette følgende dækning af de udvalgte miljøemner:

Tabel 1.

Enheder pr. emne	
Drikkevand	245
Drivhuseffekt	230
Vandmiljø	225
Truede dyrearter	214
GMO	1 841
alt	1 098

Generelle konklusioner

- *Politiken* skriver mest om de fem miljøemner, i alt 325 (30%) artikler/notitser. Herefter følger *Jyllands-Posten* med 289 (26%) artikler/notitser, *Berlingske Tidende* med 285 (26%) artikler/notitser og Information med 199 (19%) artikler/notitser.
- I forhold til antallet af enheder per medie per emne dækkes 'drikkevand' mest af *Politiken* og *Jyllands-Posten*. 'Drivhuseffekten' dækkes mest af Information og *Politiken*. 'Vandmiljø' dækkes mest af *Politiken* og *Jyllands-Posten*. 'Truede dyrearter' dækkes mest af *Berlingske Tidende* og *Politiken*. 'GMO' dækkes mest af Information og *Berlingske Tidende*.
- Fra 1997 til 2003 falder den samlede dækning fra 419 artikler/notitser i 1997 til 356 artikler/notitser i 2003. Eneste emne i fremgang er 'truede dyrearter', der samtidig er det emne, der indeholder flest positive miljøhistorier, forstået som historier om, at det nu går bedre. Størst fald i dækningen sker inden for casen 'drikkevand', der dominerer i 1997, men halveres i både 2000 og 2003. Det mindst dækkede emne i 2003 er dog GMO, der i periodens begyndelse var langt mere populært.
- Skønt tidligere undersøgelser har fremhævet miljøproblemerne globale karakter viser denne analyse, at det geografiske fokus inden for alle de udvalgte emner, ligger på danske eller vestlige forhold. Især inden for emnerne 'drikkevand', 'vandmiljø' og 'truede dyrearter' er det Danmark, der står i fokus, selv om alle tre emner ofte har klare internationale forgreninger.
- Samlet set er den mest dominerende kilde videnskabelige eksperter, der optræder som kilder i alt

410 gange. Herefter følger danske interesseorganisationer, der optræder som kilder i alt 228 gange og kilder i regeringen (typisk miljøminister/fødevarerminister), der optræder som kilder i alt 224 gange. Miljøorganisationerne optræder samlet set som kilder i alt 163 gange. Den dominerende kilde varierer dog som hovedregel fra case til case.

Særligt om dækning af drivhuseffekten, GMO og truede dyrearter

Af de fem cases er der tre cases, der skiller sig ud som særligt interessante.

Drivhuseffekten: Drivhuseffekten er det emne, der samlet set dækkes grundigst af aviserne. For det første dækkes emnet næsten udelukkende via artikler frem for noter. For det andet har disse artikler ofte en længde, der klart overstiger den almindelige nyhedsartikel. For det tredje anvendes flest kilder per artikel i dækningen af drivhuseffekten. Geografisk konstrueres drivhuseffekten af medierne som et verdensomspændende problem, men konkret er fokus på den vestlige verden især forstået som USA, Europa og Danmark. Afrika er kun hovedfokus for 3 artikler. Årsagen til drivhuseffekten forklares i 80 % af artiklerne med den menneskeskabte produktion af drivhusgasser, mens en mindre del af artiklen definerer drivhuseffekten som et naturfænomen. Skønt aviserne (jf. nedenfor) udtrykker bekymringen omkring emnets kompleksitet, har dette indtil videre ikke betydet en nedprioritering af dækningen. Indlandsredaktør på *Politiken*, Jacob Svendsen vurderer avisens dækning af drivhuseffekten på følgende facon:

Energi-sektoren – CO2 og Kyoto og den slags – har fyldt meget, og der har været en tendens til, at det bliver meget teknokratisk, at det dækkes ud fra en teknokratisk vinkel. Der er andre måder at dække det på – ud fra forbrugervinklen og ud fra en ideologisk vinkel [kampen mellem værdier, mellem regering og opposition], og det synes jeg ikke er lykkedes godt nok. Det er et hamrende vigtigt miljøspørgsmål, men jeg synes ikke, det er lykkedes at dække det godt nok. Det er meget, meget svært at få det trukket derned, hvor folk ikke får blanke øjne ved tanken om handel med CO2-kvoter.

GMO: Mens drivhuseffekten er højt prioriteret på morgenavisernes redaktioner, har hverken *Jyllands-Posten*, *Politiken* eller *Berlingske Tidende* til gengæld tilstræbt at have nogen nævneværdig dækning

af spørgsmålet om anvendelse af genmodificerede afgrøder, der opfattes som et mindre centralt emne og dertil endnu vanskeligere at gøre nærværende end klimaspørgsmålet. *Jyllands-Postens* miljøjournalist, Lars From, siger direkte, at han forsøger "at gå uden om" historier om GMO, der helst bør placeres på og skrives af journalister fra avisens erhvervsredaktion. From:

GMO, jeg vil ikke sige, det er uvæsentligt, men det er godt nok ufolkeligt. Det er totalt ufolkeligt. Selvfølgelig skriver avisen om det engang imellem, men det egner sig ikke ret godt til det medie, jeg skriver i. [...] Vi kan ikke rigtigt få det lavet, så det interesserer, er vedkommende. Vi vægter helt automatisk GMO lavt. Faktisk går jeg helt uden om GMO. Det klarer de andre steder i avisen.

På *Politiken* fortæller miljømedarbejder, journalist Michael Rothenborg, om sin dækning af GMO:

Jeg har næsten ikke skrevet om det. Jeg har valgt ikke at røre det med en ildtang. Der er så megen diskussion, så mange divergerende meninger. Man kan ikke være sikker på nogen fakta. [...] Der er ikke noget bevist. Er det farligt eller ufarligt? Vi ved det ikke. Siges det samme hver gang. Nogle siger, at det måske er farligt. Så siger nogle andre, at det er godt, fordi vi kan brødføde den tredje verden, og så står vi der. Det udvikler sig ikke meget. Det er det samme spørgsmål hele tiden.

Dette afspejles også i den faktiske dækning af GMO. I analysen perioden for 1997 skriver de fire aviser således sammenlagt 73 artikler/notiser om GMO, men antallet af artikler/notiser i 2003 er faldet til 52. Fokus for mediernes dækning af GMO er lovgivningen omkring brugen af GMO, især på EU-niveau også den videnskabelige diskussion, en diskussion der dog domineres af kilder med tilknytning til de virksomheder, Monsanto/Danisco, er de kendteste fortalere for GMO. Miljøorganisationer er således kun 6. hyppigste kilde i artikler om GMO.

Truede dyrearter: Avisernes dækning af 'truede dyrearter' udmærker sig ved at være den case, hvor flest artikler/notiser er viklet positivt, det vil sige fortæller en historie om, at der går bedre for en dyreart. Dette skyldes for det første de fleste artikler har et dansk fokus og for det andet, at artiklernes ikke udelukkende handler om dyrearter, der er ved at forsvinde fra det danske landskab, men i stigende grad handler om genudsætning/tilbagekomsten af tidligere truede arter eller tilkomsten af nye arter. En typisk ar-

tikel overskrift kan således: '*Den store gråsæl er vendt tilbage*'. Kendetegnen for dækningen er også er klar forbrugerperspektiv. Det vil sige, at de nye dyrearter, der kommer til landet eller genudsættes, vurderes til dels ud fra den naturoplevelse, som deres tilstedeværelse kan tilføje brugerne af naturen. Dette gælder ikke mindst genudsætningen af bævere i Danmark, som nyder ganske stor dækning under overskrifter som f.eks. "*Bæversafari er et hit*". Danmark Naturfredningsforening betoner, at der er stor afsætning for historier om truede dyr i medierne. Poul Henrik Hartz fra Danmarks Naturfredningsforening bemærker, at især "*de søde naturhistorier går godt*". Mens Kim Carstensen, generalsekretær i Verdensnaturfonden, fremhæver, at naturhistorierne gerne må kunne fortælles med en positiv vinkel:

Positive historier kan faktisk komme igennem nogle gange. 'Hov, nu går det faktisk bedre med det sorte næsehorn. Nu er det faktisk i fremgang, hvad det ikke har været ellers'. Et meget godt eksempel er, da vi blev kontaktet om rapporten [fra IUCN] om de truede arter, altså rødlisten. Der var journalisten [fra *Politiken*] meget optaget af, at jeg sagde: 'Jamen, det vigtigste i denne her historie er jo faktisk ikke, at der er blevet et større antal truede arter. Det siger ikke nogen noget. Det kan være, at vi bare har fået større viden. Det interessante er, at vi kan se af tallene, at når vi vælger at gøre noget for at løse de her problemer, så lykkes det også'. Der var nogle deltagere, der viste, at en række fugle faktisk havde fået det bedre, og det var helt præcist de fugle, man havde valgt at gøre en indsats for med nationalparker m.m. Den historie kunne han godt lide: 'Hov, der var en positiv nyhed her. Det nytter. Det kan lade sig gøre. Det går faktisk ikke bare ad helvede til'.

Myndigheder og miljøorganisationers syn på miljøstoffet

Alle de interviewede aktører er enige om, at miljøjournalistikken har forandret sig på flere måder fra 1997 og frem til i dag. Det gælder både på et mere overordnet niveau og konkret på indholdssiden. Per Meilstrup, kommunikationschef i Miljøstyrelsen, siger om den overordnede udvikling:

I 1997 var dagsordenen grundlæggende anderledes. For det første var miljø afsindigt højt på dagsordenen. For det andet var den politiske scene domineret af et grønt flertal, dvs. der var flertal for stort set alt, der havde med miljø at gøre. [...] I dag er situationen en anden. [...]

Dagsordenen er skiftet. I vores interne analyser kalder vi det, at dagsordenen er gået fra at 'miljø er i fokus' til 'miljø er i kritisk fokus'.

Poul Erik Magnussen, informationschef i Skov- og Naturstyrelsen, oplever en anden ændring af miljøjournalistikken. Der er blandet andet kommet "*mere fokus på naturen. Det er vel også en trend i tiden. Nu har de skrevet om, at vi dør af solen, dør af solcreme, dør af shampoo, dør af det hele. Nu er det behov for noget mere neutralt, noget upolitisk opløftende, så nu er naturen kommet med som en del af det bløde stof.*"

Miljøorganisationerne er i analysen repræsenteret ved Danmarks Naturfredningsforening, Greenpeace, NOAH og Verdensnaturfonden. De fire miljøorganisationer deler en opfattelse af, at miljø som stofområde generelt er blevet nedprioriteret i medierne over en årrække. Kim Carstensen, generalsekretær i Verdensnaturfonden, siger om den overordnede udvikling:

Hele miljødiskussionen er ikke lige så ny, frisk og enkel, som den var 10-15 år siden. Generelt set er interessen ikke lige så stor, som den var da. Det er ikke lige så nemt at komme i gennem. Men det betyder jo ikke, at der ikke er en interesse og en mulighed for at komme i gennem med historier, der appellerer følelsesmæssigt eller appellerer til en intellektuel forståelse af verdens udvikling.

Ifølge miljøorganisationerne er den mest markante forskel, at aviserne ikke længere har så mange miljøjournalister ansat som tidligere, og at de miljøjournalister, de har, ikke har lige så let ved at komme igennem til de prominente pladser i avisen som tidligere. Noget af miljøstoffet dækkes ikke længere, og noget andet er overtaget af generalister. Men de relativt få journalister, der fortsat har miljøstoffet som fagområde, leverer ifølge hovedparten af de adspurgte miljøorganisationer en kvalificeret dækning. Generelt betraget har miljøorganisationerne iagttaget en forskydning i miljøjournalistikken fra miljø hen imod natur. Poul Henrik Harritz, præsident i Danmarks Naturfredningsforening, deler miljøområdet op i henholdsvis miljø forstået som "*hardcore kemisk kaos, vandmiljø og forhandlinger i EU*" og natur forstået som "*det grønne og den bløde pels*". Hvor miljøjournalister tidligere var mere optagede af miljødelen end af naturdelen, er deres interessefelt i dag bredere. Nu kan man fx læse i avisen, at silkehalerne kommer til Danmark, fordi de sulter oppe nordpå. Naturdelen og den bløde pels får mere plads.

Skal miljøorganisationerne gøre sig håb om, at en given journalist tager en foreslået historie op, skal historien have dansk tilknytning eller dansk forankring, har Ida Thuesen fra Verdensnaturfonden noteret sig:

En større historie skal have en dansk vinkel, rødder i en dansk kontekst. Danske journalister er ikke særligt europæisk tænkende. Det ved jeg fra mine kolleger i netværket: Hvis bare det har rødder i en EU-kontekst, så køber de fleste journalisterne den rundt om. Det gør de ikke i Danmark. Der skal helst være en dansk politiker, forretningsmand eller organisation involveret, eller det skal være et dansk miljøproblem.

Tættere på læserne og mindre bekymret

Analysen avisernes miljøjournalistik fra 1997 til 2003 viser, at miljøjournalistikken er under forandring. Årsagerne er mange, hvoraf især skiftende politiske og redaktionelle prioriteringer er de mest fremtrædende. Begge forandringer søger at gøre op med fortiden (den kritiske miljøjournalistik jf. Pierre 1996), hvor miljøet antages at have haft en ukritisk høj placering både politisk og redaktionelt. Dagens miljøjournalistik skal således på mange måder ses som et 'opgør' med den tidligere kritiske miljøjournalistik, som mange af de interviewede redaktører og journalister tager klar afstand fra. Hvor kodeordet for den gamle miljøjournalistik i høj grad var *bekymring*, er kodeordene for den nye miljøjournalistik snarere *læservenlighed, oplevelse, natur og opgør med 'myten' om, at det altid går dårligt for miljøet*. Dette peger i retning af, at danske aviser også er overgået til en mere populariseret miljøjournalistik (jf. Pierre 1996).

Indholdsanalysen af avisernes dækning viser imidlertid, at dette indtil videre ikke har betydet, at et komplekst og 'bekymrende' emne som drivhuseffekten er forsvundet ud af mediedækningen. Tværtimod viser analysen netop, at drivhuseffekten er det af de fem udvalgte miljøproblemer, der dækkes grundigst. Samtidig spores der dog en træthed blandt journalister og redaktører, når det drejer sig om netop drivhuseffekten, og en erkendelse blandt kilder af, at historier om drivhuseffekten er svære at forstå og derfor også svære at 'sælge' til medierne. Analysen viser også, at et komplekst problem som GMO vælges fra af flere aviser.

Samlet set viser denne analyse klare tendenser til et opgør med fortidens (1980'erne, 1990'ernes) mere bekymrede og globalt orienterede miljøjournalistik. Såvel interviewene med journalister,

redaktører og kilder som indholdsanalysen af avisernes dækning af fem udvalgte miljømener peger på miljøjournalistikens udvikling i retningen af et øget fokus på det nære og det danske.

Noter

1. Denne artikel bygger på rapporten *Miljøet i medierne: fem casestudier af nyhedsinstitutionens miljøjournalistik* af Mark Ørsten, Simon Andersen og Susanna Arpi (2005). Rapporten er udfærdiget af Afdelingen for Journalistik ved Institut for Kommunikation, Journalistik og Datalogi på Roskilde Universitetscenter på baggrund af finansiering fra Institut for Miljøvurdering.
2. Hansen skriver, at miljøet blev et større emne i medierne i løbet af tresserne (Hansen 1991: 444), mens Reis (1999: 138) mere specifikt fremhæver 1969 som året, hvor miljøproblemer slog igennem i medierne. Helt konkret fremhæver Reis en olieforurening i Santa Barbara, USA som det første klare eksempel på mediernes stigende miljøinteresse. Reis fremhæver desuden et studie af Rubin & Sachs fra 1971, der analyserer udviklingen af den 'nye' miljøjournalistik fra 1965 til 1970. Pierre (1996) begynder sin analyse af miljøstoffet i 1961. I dansk kontekst har Jensen (1996) analyseret miljødebatten i seks danske aviser fra 1870'erne til 1970'erne. Også her fremhæves tresserne som det årti, hvor miljøet for alvor kom på dagsordenen.
3. Reis (1999: 139) fremhæver en faldende interesse for miljøstoffet først i firserne, mens Hansen (1991: 444) mener, at den faldende interesse først fandt sted i midten af firserne. Begge er dog enige om, at interessen for miljøet igen stiger i slutningen af firserne. Her nævner flere Thatchers såkaldte 'grønne tale' som startpunkt for en fornyet miljøinteresse. Ihlen (1999) fremhæver dog i sin analyse af norsk miljøjournalistik fra 1977 til 1997, at emnet har været i konstant fremgang gennem hele perioden.
4. Reis (1999: 140) mener, at en ny nedgangsperiode for miljøstoffet begynder i midten af halvfemserne.

Litteratur

Anderson, Alison (1991) 'Source Strategies and the Communication of Environmental Affairs', *Media, Culture & Society*, Vol. 13, pp. 459-476.

Anderson, Alison (2003) 'Environmental Activism and News Media', in Cottle (red) *News, Public Relations and Power*. London: Sage.

Beck, Ulrich (1997) *Risikosamfundet*. København: Hans Reitzels Forlag.

Berelson, Bernard (1971) *Content Analysis*. New York: Hafner.

Eller sat på spidsen: hvis vi fortsat skal bekymre os i fremtiden, vil vi helst kun bekymre os om os selv.

Cottle, Simon (1998) 'Ulrich Beck, 'Risk Society' and the Media', *European Journal of Communication*, Vol. 13 (1). pp. 5-32.

Danielson, Sten (2002) *Ju närmare källan, ju klarare vatten*. Sundsvall: Mitthögskolan (C- uppsats).

Haglund, Karin (2000) *Miljöjournalistik*. Uppsala Universitet: Medie- och kommunikationsvetenskap (D- uppsats).

Hansen, Anders (1991) 'The Media and the Social Construction of the Environment', in *Media, Culture & Society*, Vol. 13, pp. 443-458.

Hansen, Anders (red.) (1993) *The Mass Media and Environmental News*. Leicester: University Press.

Hansen, Anders et. al. (1998) *Mass Communication Research Methods*. London: Macmillan Press.

Hjarvard, Stig (1995) *Nyhedsmediernes rolle i det politiske demokrati*. København: Statsministeriets medieudvalg.

Hjarvard, Stig (1997) 'Forholdet mellem kvantitative og kvalitative metoder i medieforskningen', *Norsk Medietidskrift* nr. 2.

Hjarvard, Stig (1999) *Tv-nyheder i konkurrence*. Samfundslitteratur.

Hjarvard, Stig; Kristensen, Nete Nørgaard & Ørsten, Mark (2004). *Mediernes dækning af invasionen af Irak*. Modinet, (Working Paper no. 13).

Horst, Maja & Lolk Mette (2000) 'Formidling af risiko', i Lund, Anker Brink (red) *Først med det sidste*, Århus: Ajour.

Ihlen, Øyvind (1999) *Medier og miljø – en skisse af norske avisers miljødekning 1977-1997*. Oslo: Universitet i Oslo (Mediestudier nr. 38, Skriftserie for Institut for medier og kommunikasjon).

Jarlbrog, Gunilla (2004) *Krisjournalistik eller journalistik i kris? En forskningsoversigt om medier, risiker och kriser*. Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten (Temaserie: 2004:1).

Jensen, Bent (1996) *Træk af miljødebatten i seks danske aviser fra 1870'erne til 1970'erne*. København (Arbejdsnotat nr. 9 fra Rockwool Fondens Forskningsenhed).

Kitzinger, Jenny & Reilly, Jacquie (1997) 'The Rise and Fall of Risk Reporting', *European Journal of Communication*, Vol. 12 (3), pp. 319-350.

Lidskog, Rolf, Sandstedt, Eva & Sundqvist, Göran (1997) *Samhälle, risk och miljö. sociologiska perspektiv på det moderna samhällets miljöproblem*. Lund: Studentlitteratur.

Lund, Anker Brink (2002) *Den redigerende magt*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

- Major, Ann M. & L. Erwin Atwood (2004) 'Environmental Stories Define Problems, Not Solutions', *Newspaper Research Journal*, Vol. 25, No. 3., pp. 8-22.
- Mormont, Marc & Christine Dasnoy (1995) 'Source Strategies and the Mediatization of Climate Change', *Media, Culture & Society*, Vol. 17, pp. 49-64 in
- Pedersen, Ove Kaj m.fl. (2000) *Politisk journalistik*. Århus: Center for Journalistik og Efteruddannelse.
- Pierre, Monika Djerf (1996) *Gröna Nyheter – miljöjournalistiken i televisionens nyhetssändningar 1961-1994*. Göteborg: Göteborg Universitet.
- Poulsen, Tine Skov (2004) *Risikokonflikter – kommunikation og rationaler*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Reis, Raul (1999) 'Environmental News', *Science Communication*, Vol. 21, No. 2, pp. 137-155.
- Sjöberg, Claes (1989) *Miljöjournalistik*. Journalisthögskolan i Stockholm.
- Togeby, Lise m.fl. (2003) *Magt og demokrati i Danmark – Hovedresultaterne fra Magtudredningen*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Ørsten, Mark (2004) *Transnational politisk journalistik*. Roskilde: Roskilde Universitetscenter (Skriftserie nr. 1).

